

Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-2860/2012. számú ügyben

Az eljárás megindítás

A médiából értesültem arról, hogy a sajkókazai Dr. Ámbédkar Iskola épületét 2012. február 23-án, délelőtt, 8-10 rendőr körbevette, majd négy 14–16 éves cigány nemzetiségű fiatakorút (3 lányt és egy fiút) intézkedés alá vontak és megbilincselve előállítottak a rendőrségre.

Az iskolát fenntartó Dzsaj Bhím Buddhista Közösség vezetője szerint a fiatalkorúakat a rendőrség korábban már kihallgatta, mert két lány egy fiú miatt összekülönbözött. A rendőrök az iskola épületébe is bementek, és ott a pedagógusok jelenlétében „cigányozni” kezdtek. Az volt a gyanúja, hogy a rendőrök a népszámlálást érintő nyomozás sajtóvisszhangja miatt, „bosszúból” jártak el a fiatalkorúakkal szemben.

Az iskolaigazgató panaszt tett az ügyben a rendőrségen. Kifogásolta a bilincs használatát, mivel szerinte a diákok nem tanúsítottak ellenállást. Aránytalannak ítélte, hogy egy „diákcsínynek” mondható veszekedés miatt „mikrobusznyi rendőr” jelent meg az iskolában. Az esettől függetlenül panaszolta továbbá, hogy a rendőrség adatokat akart gyűjteni a cigány lakosságtól a népszámlálásnál tett vallási nyilatkozataiknak rendőrség által történő felhasználásához.

Figyelemmel arra, hogy a rendelkezéseimre álló információk alapján az ügyben több alapvető jog sérelme veszélyének a gyanúja is felmerült, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) 18. § (4) bekezdése alapján hivatalból vizsgálatot indítottam. A vizsgálat eredményes befejezése érdekében a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei rendőrfőkapitánytól, és az iskola igazgatójától tájékoztatást, valamint a vonatkozó dokumentumok megküldését kértem. A diákok szülei panaszt

tettek a Független Rendészeti Panasztestületnél (FRP), ezért a Testület ügyben kialakított állásfoglalását is bekértem.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az Ajbt. 1. § (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmére is.

Az érintett alapvető jog(ok)

♦ *a jogállamiság elvéből következő jobbiztonság követelménye* (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés „Magyarország független, demokratikus jogállam.”)

♦ *a tisztességes eljáráshoz való jog* (Alaptörvény XXIV. cikk „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.”)

♦ *a személyes szabadsághoz való jog* (Alaptörvény IV. cikk „Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.”)

♦ *az élethez és az emberi méltósághoz való jog* (Alaptörvény II. cikk „Az emberi méltósághoz való jog sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”)

♦ *a gyermeki jogok* (Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”)

♦ *a hátrányos megkülönböztetés tilalma* (Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés „Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”)

Az alkalmazott jogszabályok

♦ a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.)

♦ a rendőrség szolgálati szabályzatáról szóló 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet (továbbiakban: Szolgálati Szabályzat)

♦ a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény)

♦ a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.)

♦ a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.)

A megállapított tényállás

1. Az iskola igazgatója az alábbi tájékoztatást adta:

A rendőrség szerint a 2012. február 13. napján a Dr. Ámbédkar Iskola sajkókazai épületében történt incidens szolgáltatott alapot az előállításra. Az akkor történtek miatt a fiataikorú sértett és édesanyja 2012. február 13-án feljelentést tett a Sajokazai Rendőrőrsön. Két pedagógus utánuk ment a rendőrőrsre, ahol hallották, hogy a rendőrök megkérdezték a sértettől, hogy ő magyar-e (vagyis hogy nem roma-e). A sértett azt válaszolta, hogy igen, magyar, erre a rendőrök azt mondták, hogy „Példát fogunk statuálni, mert nem elég, hogy az általános iskolában is verik a gyerekeket, most már a cigány iskolában is verik egymást”.

2012. február 14-én a telephelyvezető egyeztető tárgyalást hívott össze az érintettekkel. Annak során kiderült, hogy nem az iskola területén történt az előző napi verekedés, fegyelmi tárgyalás kitűzése nem indokolt. A diákok azonban szóbeli megrovásban részesültek, mert iskolaidőben elhagyták az iskola területét, megszegve az iskola házirendjét.

2012. február 18-i hétfőgén egyenruhás rendőrök jelentek meg a sajkókazai roma telep házaiban, és megpróbálták meggyőzni a lakosokat, hogy írjanak alá egy nyilatkozatot arról, hogy hozzájárulnak a népszámlálás során közölt vallási hovatartozásuk adatainak felhasználásához. Ezt követően az iskola igazgatója, a Dzsaj Bhím Közösség tagja és a helyi cigány kisebbségi önkormányzat elnöke 2012. február 20-án feljelentést tett a Kazincbarcikai Városi Ügyészségen, mert szerintük a Kazincbarcikai Rendőrkapitányság eljáró rendőrei megvalósították a Btk. 221. §-ába ütköző – visszaélés titkos minősített adattal – bűncselekményt.

2012. február 23-án, délelőtt ¼10 körül az óráközi szünetben, 8-10 rendőr érkezett az iskolaépületébe. Egy rendőr kint maradt az udvaron, egy pedig a bejárati ajtónál. Három-négy rendőr a telephelyvezetőt kereste és négy szemközt szerettek volna vele beszélni. Közölték vele, hogy négy diákot szeretnének kihallgatni a február 13-án történtek miatt. A rendőrök semmiféle határozattal, idézéssel nem igazolták, hogy hova viszik a négy gyereket. A telephelyvezető elmondta a rendőröknek, hogy ezek a gyerekek kiskorúak, tankötelesek és iskolaidő van, kérte, hogy ne most vigyék el őket. Kérdezte a rendőröktől, hogy a szülőket értesítették-e, mert nem lehet kiskorút törvényes képviselő nélkül kihallgatni. A rendőröknek mindössze az volt a válaszuk, hogy ez egy hatósági intézkedés, jogilag el van intézve.

A rendőrök megvárták, amíg becsöngetnek, majd elküldték a telephelyvezetőt az érintett diákokért. Három tanuló megbilincseltek és kikísérték az épületből. Az intézkedés során kiderült, hogy a rendőröknél nincs elég bilincs. A negyedik intézkedés alá vont diák nyugalomban, ellenállás nélkül megvárta, amíg bilincset hoz-

nak, majd őt is megbilincseltek és elvitték. Egyik gyerek sem tanúsított ellenállást a rendőri intézkedés ellen, még a kezüket is önként tartották a bilincselő rendőr elé.

Egy mikrobuszba ültettek be két gyereket öt rendőr kíséretében, a másik kettőt külön autókban szállították a kapitányságra. Az úton a rendőrök a Dr. Ámbédkar Iskoláról érdeklődtek a gyerekektől, a kérdések a következőkre irányultak: valóban van-e ott tanítás, milyen tanárok vannak, szoktak-e dolgozatot írni, és van-e az iskolában Buddha-szobor.

Közben a rendőrkapitányságra megérkezett az iskolaigazgató és a fenntartó. Nem akarták őket a rendőrség épületébe beengedni, végül az igazgatót mégis beengedték. Az időközben megérkezett szülők a kapitányság folyosóján szintén hallottak nyomdafestéket nem tűrő szavakat, melyek a Dzsaj Bhím Közösségre irányultak.

A szülőknek nem küldtek semmiféle értesítést vagy idézést arról, hogy a gyermekeiket ki fogják hallgatni. Néhány gyerek elfutott az iskolából szólni az érintett szülőknek, így tudták meg, hogy a gyermekeik a rendőrségen vannak. Majd egy óra telt el úgy, hogy a diákok törvényes képviselő és védő nélkül voltak a rendőrkapitányságon.

Amikor a diákok a kapitányságra értek, levették róluk a bilincset, elvették mindenüket és előállítóhelyiségbe zárták őket. Megkezdődött kihallgatásuk védő és szülők nélkül.

Az egyik kiskorút aznap háromszor hallgatták ki. Először védő és szülő nélkül. Másodszor szülővel és harmadszor is szülővel, ám védő nélkül. Az ismételt kihallgatásra állítólag azért volt szükség, mert elromlott a számítógép.

Egyik kiskorú kihallgatásán sem volt jelen védő.

A törvényes képviselő nélkül foganatosított kihallgatásról nem készült jegyzőkönyv.

A kihallgatás után elengedték a diákokat, kivéve az egyiküket, akit még fél órára visszazártak az előállítóba, amíg el nem készítették a papírokat és vissza nem adták az elvett tárgyakat.

Az iskolaigazgató a Kazincbarcikai Rendőrkapitányságon még aznap panaszt tett a rendőri intézkedéssel szemben. Álláspontja szerint a bilincshasználat Rtv. szerinti feltételei nem álltak fenn, a kényszerítő eszköz alkalmazása jogellenes, így alapjogot sértő is volt.

Az igazgató szoros összefüggést látott a rendőrség két akciója (népszámlálással kapcsolatos adatgyűjtés, és a négy diák előállítása) között. Véleménye szerint az önkormányzat és a rendőrség egymással egyeztetve gyakorol nyomást a helyi cigány közösség szervezeteire, és magukra a közösség tagjaira (a diszkrimináció részben vallási, részben pedig etnikai alapú). Sajóközán komoly feszültségek forrása, hogy a település egyharmada rettenetes nyomorban él. A hatóságok rendészeti kérdésként

kezelik a szociális nyomort, az állam huszonegynéhány állandó rendőrt és heti rendszerességgel további átvezényelt rendőröket foglalkoztat a területen. A társadalmi problémák valódi kezelésére mindössze két fő szociális munkás áll az önkormányzat rendelkezésére. A szociális problémák kriminalizálásának logikus folytatása a helyi cigányság szervezeteinek rendőri megfélemlítése.

2. A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei rendőrfőkapitány a következőkről tájékoztatott:

Egy sajkókazai kiskorú – törvényes képviselőjével – feljelentést tett ismeretlen tettesek ellen, mert 2012. február 13-án 9 óra 30 perc körüli időben a sajkókazai, Sóllyom-telepen lévő Dr. Ámbédkár Iskolában az óráközi szünetben bántalmazták. Az egyik elkövető lefogta és visszatartotta, hogy egy korábbi nézeteltérésük miatt a többiek számon kérjék. Az elkövetők a sértettel kiabálni kezdtek, majd tetteleg bántalmazták. Nevezettek cselekménye alkalmas volt a Btk. 175. § (1) bekezdésbe ütköző és a (3) bekezdés első fordulata szerint minősülő – figyelemmel a (3) bekezdés e) pontjára – 18. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett személyi szabadság megsértése büntett megállapítására.

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság 2012. február 16-án elrendelte a nyomozást, melynek lefolytatásával a Kazincbarcikai Rendőrkapitányságot bízta meg.

Nyomozás-taktikai okokból az elkövetőket – bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt – egy időben, 2012. február 23-án 9 óra 50 perckor előállították a sajkókazai Sóllyom-telep 2. szám alatt található Dr. Ámbédkár Iskolából. Az előállított személyeket korábban nem hallgatták ki gyanúsítottként. Ez indokolta egy időben, egy helyről történő előállításukat, ami biztosította az összebeszélésük elkerülését is.

Az előállítást vezető parancsnokon kívül 9 rendőr vett részt az intézkedésben. A 4 személy előállított szállításához minimum 8 rendőrrre volt szükség. Az iskola épületét az intézkedés során nem zárták be, a be- és kijárást a gyanúsítottakon kívül mindenki számára szabadon biztosították. A csoport vezetője az iskola igazgatóját kereste, de ő nem tartózkodott az épületben. Ezért a rendőri intézkedés célját a jelen lévő telephely vezetőjével közölte. Megadta továbbá az előállítandó személyek nevét és kérte, hogy a szünet végén, az óra kezdésekor hívja őket ki. Az előállítandó személyeket az intézkedés megkezdése előtt, a nyilvántartásból kinyomtatott személyes adatok és fényképek alapján azonosították. A tanulókkal közölték, hogy bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt a Kazincbarcikai Rendőrkapitányságra előállítják őket, melynek során kényszerítő eszközként, bilincset fognak alkalmazni. A kényszerítő eszköz alkalmazása a kezek előre bilincselésével valósult meg.

A személyes szabadság korlátozására az Rtv. 33. § (2) bekezdés b) pontja, míg a kényszerítő eszköz alkalmazására a 48. § c) pont alapján került sor. A rendőri intézkedés során sérülés vagy anyagi kár nem keletkezett.

A rendőri intézkedésről az előállítandó személyek törvényes képviselőit az egyik rendőr személyesen értesítette, majd szolgálati gépkocsival – képviseleti joguk gyakorlása érdekében – a rendőrkapitányságra szállították őket.

Valamennyi előállított személyt – törvényes képviselőjük jelenlétében – gyanúsítottként hallgatták ki. A bűncselekmény elkövetését részben elismerték, azonban annak tárgyi súlyával nem voltak tisztában. A gyanúsítottak részére védőt is kirendeltek, de ők – egyéb elfoglaltságra hivatkozva – a kihallgatáson nem tudtak megjelenni.

Az előállított személyek és törvényes képviselőik a panasztételi jogukra történő kioktatást megkapták, azonban sem a rendőri intézkedés, sem a gyanúsítás ellen nem éltek panasszal. Ezen nyilatkozatukat a személyes szabadság korlátozásáról szóló jelentés, illetve a gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyv tartalmazza. A törvényes képviselők később, a nyomozás során a városi ügyészségen jelentettek be panaszt a védők kirendelésének elmaradása, illetve a gyermekeikkel szemben alkalmazott bilincselés miatt. A gyanúsított kihallgatást érintő panaszt a Kazincbarcikai Városi Ügyészség, mint alaptalant 2012. március 23-án kelt határozatával elutasította, és a beadványt megküldte a kényszerítő eszköz alkalmazásának törvényességi vizsgálatára illetékes Kazincbarcikai Rendőrkapitányságnak. A rendőrkapitányság az eljárást a Független Rendészeti Panasztestülethez benyújtott panaszok jogerős elbírálásáig felfüggesztette.

Két gyanúsítottat az előállítás napján 12 óra 50 perckor, a harmadik diákat 13 óra 05 perckor, a negyediket pedig 14 óra 20 perckor szabadon bocsátották. Az intézkedést a rendőrök kulturáltan hajtották végre, megalázó, származásra utaló kijelentéseket nem tettek. A rendőrkapitány tájékoztatása szerint egyébként nem ismerték a fiatalok származását.

A főkapitány leveléhez mellékelte az előállítás végrehajtásáról, illetve a kényszerítő eszköz alkalmazásáról szóló jelentéseket is. Ezek szerint a fiatalokat az Rtv. 29. § (1) bekezdése alapján igazoltatták, majd az Rtv. 33. § (2) bekezdés b) pontja alapján, mint bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyeket, előállították. Az intézkedés során az Rtv. 48. § c) pontja szerint, a szökés megakadályozása érdekében, bilincset alkalmaztak. Az Rtv. 18. § (1) bekezdésének megfelelően, a fiatalok előállítottak törvényes képviselőit értesítették. Az erről szóló igazoláson a törvényes képviselők neve és lakcíme szerepel. A 2012. február 23-án kelt parancsnoki vélemény és kivizsgálás szerint a fiatalok igazoltatása, előállítása, valamint velük szemben a kényszerítő eszköz alkalmazása jogszerű, szakszerű és arányos volt.

2012. február 23-án 11 óra 30 perc körüli időben a városi rendőrkapitányságon megjelent a Dr. Ámbédkár Iskola igazgatója, aki a szóban forgó rendőri intézkedés-sel szemben panasszal élt, mert szerinte a rendőri intézkedés alapjául szolgáló cselekmény nem bűncselekmény, csak egy diákok közti veszekedés volt, és nem is az iskola területén történt. Egyébként a rendőri intézkedés időpontjában nem tartózkodott a helyszínen, arról csak hallomásból értesült. Panaszában kitért egy korábbi – 05040/1591/2011.bü. – folyamatban lévő büntetőügy (a népszámlálással kapcsolatban indult nyomozás) részleteire is. A rendőri intézkedés elleni panaszt érdemi vizsgálat nélkül elutasították, mivel az nem jogosulttól származott. A 05040/1591/2011. bü számú ügyre vonatkozó panaszát ugyanezen ok miatt a Kazincbarcikai Városi Ügyészség utasította el.

2011. október 6-án Sajókaza község jegyzője tett büntető feljelentést, mert szerinte a községben a népszámlálás során jogsértés történt. Egyes népszámlálási kérdőívek internetes kitöltését ugyanis jogosulatlan személyek ellenőrizhetetlen módon végezték. A feljelentés szerint a cselekmény elkövetésének anyagi vagy más haszonszerzési célja (pl. a későbbiekben állami támogatások igénybevétele) lehetett.

2011. október 6-án a 05040/1591/2011. bü. számon feljelentés-kiegészítés elrendelésére került sor a Btk. 278. § (1) bekezdésbe ütköző és a szerint minősülő hamis statisztikai adatszolgáltatás vétsége elkövetésének gyanúja miatt. A nyomozó hatóság megkereste a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Miskolci Igazgatóságát és kérte, vizsgálják meg, hogy az interneten leadott, a KSH rendszerében regisztrált előzetes adatok alapján megállapítható-e, hogy valamely vallási közösség tagjainak száma az előző népszámlálási adatokhoz képest irreálisan megnőtt volna. A válasz szerint két népszámlálási körzetben kiugróan magas volt a Dzsaj Bhím Közösséghez tartozók aránya. Az ügyben október 18-án nyomozást rendeltek el.

A rendőrség bekérte a KSH-tól a népszavazás során interneten leadott sajkócazi statisztikai adatlapokat. A KSH válasza szerint a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény 18. § (1) bekezdése szerint az adatszolgáltatóval kapcsolatba hozható egyedi adat csak statisztikai célra használható, mással csak akkor közölhető és abban az esetben adható át, valamint hozható nyilvánosságra, ha ehhez az adatszolgáltató előzetesen hozzájárul. Az adatlapok megküldésének tehát az volt a feltétele, hogy az érintett sajkócazi lakosok írásban hozzájárulnak annak közléséhez.

A nyomozóhatóság – ügyészi utasításra – megkereste a KSH által megküldött lakcímekeket és írásban nyilatkoztatta az ott lakókat arról, hogy hozzájárulnak-e ahhoz, hogy a számlálóbiztos által kitöltött kérdőíveket a nyomozó hatóság megkapja. A hozzájáruló nyilatkozatok birtokában ismét meg kellett keresni a KSH-t, és kérni az adatlapok kiadását.

A KSH azonban megtagadta azt, arra hivatkozva, hogy a népszámlálásról szóló 2009. évi CXXIX. törvény 3. § (3) bekezdése szerint „a népszámlálás során gyűjtött adatok kizárólag statisztikai célra használhatók”. Ezen kívül a népszámlálás során gyűjtött adatok, az információs önrendelkezési jogról és információs szabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban Infotv.) alapján személyes adatnak, ezen belül a vallásra, világnézetre vonatkozó adatok különleges adatnak minősülnek, továbbá ugyanezen törvény leírja, hogy a statisztikai célra felvett, átvett vagy feldolgozott személyes adatok – ha törvény eltérően nem rendelkezik – csak statisztikai célra kezelhetők. Ebben az esetben speciális törvényi rendelkezésnek a népszámlálásról szóló 2009. évi CXXIX. törvény idézett szabálya minősül, ez pedig nem enged eltérést, vagyis a népszámlálási kérdőíven felvett adatok semmilyen más, az eredetétől eltérő célra nem használhatók fel, mivel egyéb eljárás esetén sérülne az Infotv. 4. §-ában szabályozott célhoz kötött adatkezelés elve.

A nyomozást ezért a Be. 190. § 1) bekezdés b) pontja alapján – mivel a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem volt eredmény várható – megszüntették.

A 05040/1591/2011.bü. (népszámlálással kapcsolatos) és a 05040/238/2012.bü. számú (személyi szabadság megsértése) ügyek között semmiféle összefüggés nincs, azok egymástól teljesen elkülönülnek.

3. Az iskolaigazgató arról tájékoztatott, hogy a diákokkal szembeni intézkedést az iskolai kamera rögzítette, az így készült felvétel pedig két internetoldalon is megtalálható: http://petofitca.blog.hu/2012/02/25/nem_igazolja_a_rendoroket_a_biztonsagi_kamera_1 és a <http://www.youtube.com/watch?v=4GGtGycvUeg>

A felvételen látható, hogy több rendőr körüláll egy fiatal lányt. A lány és a rendőrök beszélgetnek, majd a diák önként nyújtja kezét a rendőrök felé, olyan helyzetben, mintha a bilincs felhelyezését kívánná elősegíteni. A felvételen maga a bilincselés nem látszik.

Közben egy fiú megbilincselése is megtörténik, a felvétel szerint ő sem tanúsít ellenállást, nyújtja a kezét a bilincs felhelyezéséhez.

Feltehetően egy tanár előkísér egy másik lányt, akit szintén megbilincselnek.

Ellenállást egyik tanuló sem tanúsít, szökést nem kísérel meg, a felvételen szereplő valamennyi személy mozgása nyugodt. Az első lányt két rendőr elvezeti, két oldalán állva lekísérik a lépcsőn. A fiút egy rendőr, és feltehetően egy tanárnő kíséri. A második lányt szintén egy rendőr kíséri ki az épületből. (Ezek az események 1 perc 7 másodperc alatt zajlottak le.) Az iskolában marad két rendőr, egy tanárnő hozzájuk kíséri ki a negyedik gyanúsított lányt, aki nyugodtan várja meg a bilincselés visszaérkező két rendőrt. Társaihoz hasonlóan ellenállást nem tanúsítva,

a rendőrökkel együttműködve nyújtja a kezét, hogy megbilincseljék. A négy rendőr kikíséri. A felvételen testi kényszer alkalmazása nem látható.

4. A Független Rendészeti Panasztestület 215/2012. (VI.19.) számú állásfoglalása az egyik fiatal ügyében – az alábbiakra tekintettel – megállapította, hogy alapjogot súlyosan sértő rendőri intézkedés történt.

Az előállítás tekintetében

A Testület elfogadta azt a rendőrségi álláspontot, hogy a panaszossal szemben fennállt a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja, amelyre figyelemmel az Rtv. 33. § (2) bekezdés b) pontja kellő jogalapot biztosított a panaszos előállítására. Ugyanakkor az Rtv. 33. § (2) bekezdés b) pontja csupán lehetőséget teremt az előállításhoz, és az adott esetben a rendőrség diszkrecionális jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy valóban feltétlenül szükséges-e annak foganatosítása.

Azon kérdés megítéléséhez, hogy a rendőrség megalapozottan döntött-e a panaszos előállítása mellett, az Rtv. 15. §-ában előírt arányossági követelmény ad eligazítást. A rendelkezés értelmében „a rendőri intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával”, továbbá „több lehetséges és alkalmas rendőri intézkedés, illetőleg kényszerítő eszköz közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett az intézkedéssel érintettre a legkisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással jár”.

A rendőrség tájékoztatása szerint nyomozás-taktikai okai voltak annak, hogy a feltételezett elkövetőket 2012. február 23-án 9 óra 50 perckor egyszerre állították elő az iskolából. A kapitányságvezető által kifejtettek szerint, mivel a gyanúsítottakat az ügyben korábban még nem hallgatták ki, a legcélravezetőbb az volt, hogy – az összebeszélés megakadályozása érdekében – egy időben egy helyről állítsák elő őket.

Tényként rögzíthető, hogy a sértett még a bűncselekmény elkövetésének napján, 2012. február 13-án megtette feljelentését. A Kazincbarcikai Rendőrkapitányság 2012. február 14-én hatáskör hiányában a feljelentés áttételéről határozott, azonban 2012. február 16-án a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság mégis ezt a rendőrkapitányságot bízta meg a nyomozás lefolytatásával. A kapitányságvezető tájékoztatása szerint az ügy iratai a kapitányságra 2012. február 22-én érkeztek meg, az intézkedés foganatosítására pedig másnap reggel került sor.

A Testület az előállítás indoka kapcsán azon kérdést vizsgálta, hogy a kitűzött cél, az összebeszélés megakadályozása tükrében, arányban álltak-e egymással az

előállítástól várható előnyök, valamint a személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedéssel a panaszosnak okozott joghátrányok. A Testület az arányosság megítélésekor – anélkül, hogy a rendőrség, mint nyomozó hatóság eljárását bírálta volna – egyebek mellett értékelte azt a tényt, hogy a bűncselekmény elkövetése és az előállítás foganatosítása között 10 nap telt el. Meggyőződése szerint az eltelt időtartamra, és arra való tekintettel, hogy a panaszosnak tudomása volt az ellene megtett feljelentésről, az összebeszélés megakadályozása nem olyan indok, amely az előállítás arányos voltát igazolhatná. Mivel a gyanúsítottaknak a rendőrség által megelőzni kívánt összebeszélésre 10 nap állt rendelkezésre, a Testület vélekedése szerint a megfelelő eljárás a Be. 67. § (2) bekezdése alapján a panaszos idézése lett volna. Erre való tekintettel aránytalan sérelmet okozott a fiatalos panaszos számára a nevelőtestület tagjai, és különösképpen társai előtt a vele szemben foganatosított előállítás.

A megismert összes körülményre tekintettel a Testület a panaszos előállítását aránytalanak, a panaszos személyes szabadságát súlyosan sértőnek ítélte meg. Tekintettel arra, hogy a panaszost többek szeme láttára, saját oktatási intézményéből állították elő, a Testület megállapította, hogy az előállítás egyúttal a panaszos emberi méltósághoz való jogának sérelmét is megvalósította. A Testület ezen megállapításánál azt is figyelembe vette, hogy a szóban forgó településen a lakosság lélekszámánál fogva egy ilyen esemény rövid idő alatt és viszonylag széles körben elterjed, amely az emberi méltóság fokozott sérelmével jár.

A bilincs alkalmazása vonatkozásában

A kényszerítő eszközök alkalmazásának általános szabályait az Rtv. 16. §-a rendezi. E szerint a rendőr kényszerítő eszközt csak a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén, az arányosság elvének figyelembe vételével alkalmazhat úgy, hogy az nem okozhat aránytalan sérelmet az intézkedés alá vontnak. Nincs helye a kényszerítő eszköz további alkalmazásának, ha az ellenszegülés megtört, és a rendőri intézkedés eredményessége e nélkül is biztosítható.

Ezt a szabályt egészítik ki a Szolgálati Szabályzat 39. §-ában foglalt rendelkezések akként, hogy az Rtv. szerinti kényszerítő eszköz csak akkor alkalmazható, ha az intézkedés alá vont magatartása, ellenszegülésének mértéke annak Rtv. szerinti alkalmazását indokolja. A nagyobb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással járó kényszerítő eszköz akkor alkalmazható, ha a kisebb korlátozással, sérüléssel vagy károkozással járó kényszerítő eszköz alkalmazása nem vezetett eredményre vagy sikere eleve kilátástalan.

Az Rtv. 48. §-a alapján a rendőr bilincset alkalmazhat a személyi szabadságában korlátozni kívánt vagy korlátozott személy a) önkárosításának megakadályozására, b) támadásának megakadályozására, c) szökésének megakadályozására, d) ellenszegülésének megtörésére.

A bilincs alkalmazásának szabályait a Szolgálati Szabályzat 41. § (1) bekezdése tovább részletezi. „Bilincs alkalmazása, az Rtv. 48. §-ában meghatározott esetekben különösen azzal szemben indokolt

a) aki erőszakos, garázda magatartást tanúsít, és ennek abbahagyására testi kényszerrel nem készíthető,

b) aki az intézkedő rendőrt, annak segítőjét, valamint az intézkedésben közreműködőt megtámadja,

c) akinek az elfogására bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt került sor, és szökése bilincs alkalmazása nélkül nem akadályozható meg,

d) akinek a jogszerű intézkedéssel szembeni ellenszegülése testi kényszerrel nem törhető meg,

e) aki önkárosító magatartást tanúsít vagy ilyen magatartás tanúsításával fenyeget,

f) akinek fogvatartása során kísérését rendelték el, és a kísért személy veszélyessége azt indokolja, vagy

g) akit egyedül intézkedő rendőr állít elő.”

A Testület rendelkezésére bocsátott, az előállítás végrehajtásáról, illetve kényszerítő eszköz alkalmazásáról szóló jelentés szerint, a panaszossal szemben 9 óra 50 perctől 10 óra 10 percig alkalmaztak bilincset az Rtv. 48. § c) pontja alapján, szökés megakadályozása érdekében. A kapitányságvezető beszámolója szerint a terheltekkel azt közölték, hogy bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt állítják elő őket a Kazincbarcikai Rendőrkapitányságra, és velük szemben kényszerítő eszközként bilincset fognak alkalmazni. A kényszerítő eszköz alkalmazása a kezek előre bilincselésével történt. Egyéb kényszerítő eszköz alkalmazására nem volt szükség, az intézkedés során sérülés vagy anyagi kár nem keletkezett.

A Testület az intézkedő rendőrök előadásában nem tudott feltárni olyan elemet, ami a konkrét esetben a szökés veszélyét, vagy bármely egyéb bilincselési ok alkalmazását megalapozta volna. A jelentésekben a rendőrök nem számoltak be sem szökésről, vagy arra utaló magatartásról, sem támadásról, és olyan aktív ellenszegülésről sem, ami legitim okot adott volna a bilincs használatára. A kapitányságvezető levelének megfogalmazása – miszerint a terheltekkel az intézkedés indokának megjelölésével egy időben közölték, hogy kényszerítő eszközként bilincset fognak alkalmazni velük szemben – arra enged következtetni, hogy a bilincs alkalmazására egyfajta automatizmusként, az előállítás mintegy természetes velejárójaként került sor.

A Testület által megtekintett videofelvétel a rendőrségi dokumentumok által valószínűsített szökés veszélyét egyáltalán nem támasztja alá. A felvételen egyértelműen látszik, hogy a panaszost több rendőr állja körül – a panaszos életkorára és nemére tekintettel –, a rendőri túlerő mértéke különösen valószínűtlenné teszi, hogy a panaszos szökésétől alappal lehetett tartani. A felvételen látható, hogy a panaszos és a rendőrök beszélgetnek, majd a panaszos önként nyújtja kezeit a rendőrök felé. A felvételen semmiféle ellenállás nem figyelhető meg, valamennyi személy mozgása kifejezetten nyugodt.

Állásfoglalásában a Testület felhívja a rendőrség figyelmét arra a tényre, hogy amennyiben fenn is állt volna a szökés vagy a támadás veszélye, bilincs csak akkor lett volna alkalmazható – figyelemmel az Rtv. 15. §-ában és a 16. § (1) bekezdésében foglalt arányosság követelményére, illetve a Szolgálati Szabályzat 39. §-ában előírt fokozatosság elvére –, ha a testi kényszer alkalmazása nem vezetett volna eredményre, vagy már eleve kilátástalan lett volna annak sikere. Ilyen körülményről ugyanakkor az iratok nem tesznek említést, sőt, arról számolnak be, hogy „egyéb kényszerítő eszköz alkalmazása nem volt szükséges”.

A fentiek alapján a Testület álláspontja szerint súlyos mértékben sérült a panaszos emberi méltósághoz való joga, mivel a bilincs alkalmazására jogalap nélkül került sor.

A hátrányos megkülönböztetés tilalmának kérdése

A panaszbeadvány kifejezetten utal arra, hogy a panaszos megbilincselése sértette az Rtv. 13. § (2) bekezdésében rögzített részrehajlásmentes intézkedés kötelezettségét, mivel a rendőrök viselkedése, és a korábbi, 2012. február 14-én tett feljelentés alkalmával a rendőrök részéről elhangzott kijelentések a panaszos számára egyértelművé tették, hogy vele és társaival szemben vélt roma származásuk miatt történt a jogellenes bilincshasználat.

A részrehajlásmentes intézkedés követelményét az Rtv. 13. § (2) bekezdése rögzíti, amely szerint „a rendőr köteles a törvény rendelkezésének megfelelően, részrehajlás nélkül intézkedni”. A rendőri fellépés e követelmény értelmében az érintettel szemben nem lehet hátrányosabb (vagy előnyösebb) pusztán azért, mert személye – akár a személyes körülményei, akár valamely társadalmi csoporthoz tartozása miatt – a rendőr számára ellenszenves (vagy rokonszenves). A Testület erre tekintettel megvizsgálta a panaszos által sérelmezetteket.

A rendőrt megillető törvényes jogosítványok esetleges részrehajló alkalmazását a Testületnek a fenti rendelkezésen kívül azért is vizsgálnia kellett, mert az Rtv.

92. §-a szerint a Testület az alapjogsérelem megállapításáról dönt, ebbe a körbe pedig az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített, hátrányos megkülönböztetést tilalmazó rendelkezés is beletartozik, vagyis követelmény, hogy a rendőrség jogtalan megkülönböztetés nélkül éljen a rendelkezésére álló jogszabályi felhatalmazásokkal.

Levelében a kapitányságvezető a Testület kérdésére kifejezetten kijelentette, hogy az intézkedés alá vont személyek származását nem ismerik, a bilincselés indokaként pedig valamennyi rendőrségről beérkezett irat egyértelműen az Rtv. 48. § c) pontját jelöli meg.

A fentiek alapján a Testület arra a következtetésre jutott, hogy a bilincs használatának indokát illetően a panaszos és a rendőrség álláspontja egymásnak teljes mértékben ellentmond, amely ellentmondás egyéb bizonyítékok hiányában megnyugtatóan nem oldható fel. Ennek okán a Testület úgy foglalt állást, hogy a részrehajlás Rtv. 13. §-ában foglalt tilalmának megsértése, és ez által a panaszos tisztességes eljáráshoz való jogának sérelme, illetve az egyenlő bánásmód követelményének megsértése nem állapítható meg.

A tisztességes eljáráshoz való jog tekintetében

A panaszbeadványban foglaltak szerint a panaszos és társai szüleinek a rendőrök nem küldtek semmiféle értesítést vagy idézést arról, hogy gyermekeiket kihallgatásra viszik. Az érintett szülők a gyermekek előállításáról úgy szereztek tudomást, hogy néhány gyermek elfutott az iskolából, hogy szóljon nekik.

Az Rtv. 18. § (1) bekezdése a következőket mondja ki: „A fogvatartott részére biztosítani kell azt a lehetőséget, hogy egy hozzátartozóját vagy más személyt értesítsen, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti az intézkedés célját. Ha a fogvatartott nincs abban a helyzetben, hogy e jogával élhessen, az értesítési kötelezettség a rendőrséget terheli. Ha a fogvatartott fiatalkorú vagy gondnokság alá helyezett, haladéktalanul értesíteni kell törvényes képviselőjét vagy gondnokát.” Ezen törvényhely kötelezően előírja tehát, hogy a fiatalkorú fogvatartott törvényes képviselőjét vagy gondnokát haladéktalanul értesíteni kell.

A panaszbeadványban sérelmezettekkel szemben a rendőrségi iratokból egyértelműen az tűnik ki, hogy az intézkedés tényéről az előállítandó személyek (köztük a panaszos) törvényes képviselőit egy rendőr értesítette, illetve ezt követően szolgálati gépkocsival képviseleti joguk gyakorlása érdekében a rendőrkapitányságra szállította őket.

A Testület úgy véli, hogy a rendőrségi iratokban foglalt állításokat messzemenően alátámasztja az a rendőrkapitányságon kiállított igazolás, melyet a panaszos aláírásával látott el. Az igazolás tartalmazta a törvényes képviselő nevét, lakcímét, telefonos elérhetőségét is, valamint az arra való utalást, hogy a panaszos hozzátartozójának értesítése járőr segítségével, 2012. február 23-án 10 óra 20 perckor megtörtént.

A fentiek alapján a Testület megállapította, hogy a panaszos törvényes képviselőjének értesítése megtörtént, tehát a panaszos tisztességes eljáráshoz való joga e vonatkozásban nem szenvedett sérelmet.

A vizsgálat megállapításai

1. A hatásköröm tekintetében

Feladat- és hatáskörömet, valamint az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdésének f) pontja szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint rendvédelmi szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosja a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

A központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény 1. § (5) bekezdése, továbbá a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 4. § (1) bekezdése értelmében a vizsgálattal érintett rendőrség rendvédelmi szerv, tevékenységének vizsgálatára tehát – figyelemmel az Ajbt. 18. §-ára – kiterjed hatásköröm.

2. Az érintett alapvető jogok tekintetében

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint Magyarország *független, demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes *jogintézmények működésének kiszámíthatóságát* is.

Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. „*A tisztességes eljárás* olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni.” (6/1998. (III.11.) AB határozat és 14/2004. (V.7.) AB határozat)

Álláspontom szerint a jogállamiság és a tisztességes eljárás követelményének nemcsak szabályozási szinten, de a *jogalkalmazó szervek mindennapi gyakorlatában* is folyamatosan érvényesülnie kell. A tisztességes eljáráshoz való jognak fokozottan kell érvényesülnie olyan ügyekben, amelyekben az érintettek között van gyermek, különös tekintettel, ha éppen a gyermek az, akit eljárás alá vontak.

Az Alaptörvény II. cikke alapján az *emberi méltóság* sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírói gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.¹ Az alkotmánybírói gyakorlat kiemeli, hogy az emberi méltósághoz való jog az ún. *általános személyiségi jog* egyik megfogalmazásának tekinthető. Az általános személyiségi jog „anyajog”, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak

¹ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991.

az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.

Az Alkotmánybíróság 66/1991. (XII. 21.) határozatában kifejtette, hogy a *személyes szabadsághoz való alapvető emberi jogot* törvény – a büntető jogszabály – az Alkotmány megengedő rendelkezése folytán [55. § (1) bekezdés] korlátozhatja. A személyes szabadságnak jogszerű („törvényes”) elvonása is okozhat alaptalan sérelmet. Az egyes korlátozó rendelkezések csak akkor fogadhatók el alkotmány-szerűnek, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségszerű és arányos. Az arányosság értékeléséhez hozzátartozik az is, hogy a korlátozás folytán esetleg bekövetkező és eleve ki nem küszöbölhető sérelmek elfogadható mérvű enyhítésére garanciák legyenek. *Megfelelő garanciák* nélkül a szabadság-elvonásra lehetőséget adó jogszabályok alkotmány-szerűsége válhat kétségessé.

Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti *a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát*, e szerint „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”

Amint azt az Alkotmánybíróság több határozatában kifejtette „A gyermek ember, akit minden olyan alkotmányos alapvető jog megillet, mint mindenki más, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté válásához.” Ezért az Alkotmány 67. § (1) bekezdése a gyermek alapvető jogairól szól, egyidejűleg a család (szülők) az állam és a társadalom kötelezettségeit is megszabva. A testület arra is rámutatott, hogy a felhívott alapjog és az Alkotmány 16. §-a (az ifjúság érdekeinek védelme) együttesen értelmezendő, amiből az következik, hogy a gyermekről való gondoskodás komplex feladat.²

A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesítése és védelme érdekében. Ezt az alaptételt megtaláljuk a Gyermekjogi Egyezmény³ preambulumban is, amely rögzíti, hogy „a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt”. Az Egyezmény kimondja azt is, hogy „az állam szerveinek minden, a gyermeket érintő döntésükben elsősorban a *gyermek mindenképp felett álló érdekét* kell figyelembe venniük”.

² 79/1995(XII. 21.) AB határozat

³ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés rögzíti *az egyenlő bánásmód követelményét*, kimondja, hogy „az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja”. Az Alkotmánybíróság már legelső döntéseinek egyikében megállapította, és azóta következetesen alkalmazza, hogy a diszkrimináció tilalma nem jelenti minden megkülönböztetés tilalmát. A megkülönböztetés tilalmából az következik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie; azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni.⁴ Az Alkotmánybíróság következetesen érvényesített álláspontja szerint a diszkrimináció tilalma elsősorban az alkotmányos alapjogok terén tett megkülönböztetésekre terjed ki. Az alkotmánybíróági gyakorlatban az emberi méltósághoz való jog és az egyenlő bánásmód követelménye szorosan összekapcsolódik: ha a megkülönböztetés nem alapvető jog tekintetében történt, az eltérő szabályozás alkotmányellenessége akkor állapítható meg, ha az az emberi méltósághoz való jogot sérti.

3. Az ügy érdemében

Az előállításról

A rendelkezésemre álló adatokból megállapíthatóan az előállítás 2012. február 23-án, ¾ 10 körül, tanítási időben történt, a sajkó kazai Dr. Ámbédkar Iskolából. A rendőrség a négy fiatal előállításának indokaként az Rtv. 33. § (2) bekezdés b) pontját jelölte meg. E rendelkezés értelmében a rendőr a hatóság vagy az illetékes szerv elé állíthatja azt, aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható. Az iskola igazgatója is beszámolt arról a 2012. február 13-án történt konfliktusról, ami után az egyik fiatal, törvényes képviselője segítségével feljelentést tett a Sajokazai Rendőrőrsön. A rendőrfőkapitányi tájékoztatás szerint egy sajkó kazai lakos tett feljelentést ismeretlen tettesek ellen, mert 2012. február 13-án iskolai órák közti szünetben bántalmazták. A cselekmény alkalmas volt a Btk. 175. § (1) bekezdésbe ütköző és a (3) bekezdés első fordulata szerint minősülő – figyelemmel a (3) bekezdés e) pontjára – 18. életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett személyi szabadság megsértése büntett megállapítására, ezért elrendelték a nyomozást. Tehát fennállt a bűncselek-

⁴ 9/1990. (IV. 25.) AB határozat, ABH 1990, 46, 48.

mény elkövetésének megalapozott gyanúja, ami megfelelő jogalapot szolgáltatott az előállításra.

A büntetőjogi felelősség vizsgálata nem tartozik a hatáskörömbé, amennyiben azonban a nyomozás során tisztázódik, hogy a cselekmény nem bűncselekmény, a nyomozó hatóság megszünteti a büntetőeljárás.

Az FRP-nek az előállítás arányosságával kapcsolatban kifejtett álláspontjával teljes mértékben egyetértek. Az egy időben, egy helyszínről történt előállítás indokál a rendőrség az összebeszélés veszélyének megakadályozását jelölte meg. A rendőri intézkedésre okot adó konfliktus megtörténtétől az előállításig azonban 10 nap telt el. Ezen kívül az előállított diákok tudtak az ellenük tett büntetőfeljelentésről, az iskolában pedig a telephelyvezető az esetet kivizsgálva, az összes érintett részvételével egyeztetést folytatott. A fiatalokat a büntetőeljárás törvény előírásai alapján gyanúsított kihallgatásra idézni és nem előállítani kellett volna. Az intézkedés nem állt arányban az elérni kívánt céllal. Aránytalan sérelmet okozott az intézkedés alá vont fiatalkorúaknak, különösen azért, mert a velük szemben foganatosított rendőri intézkedések tanáraik és diáktársaik előtt történtek. Ezen kívül alkalmas volt arra is, hogy az intézkedés sorozatot végig néző diákokban is félelmet keltsen.

Megállapítom, hogy az előállítás sértette az intézkedéssel érintett fiatalok emberi méltóságához és személyes szabadsághoz fűződő alapjogát, valamint az intézkedés szemtanújaként jelenlévő diákok gyermeki jogait.

A bilincs alkalmazása

A Panasztestület értékelésével ebben a kérdésben is egyetértek. A rendelkezésemre álló dokumentumok nem tartalmaznak olyan körülményeket, illetve tényeket, amelyekből az eljáró rendőrök a fiatalok ellenszegülésére, támadására, illetve szökésére következtethettek volna. Az előállításról készült iskolai videofelvétel is – mind a négy előállított diák esetében – a rendőrséggel való teljes együttműködést bizonyítja. Az intézkedés során az eljáró rendőrök figyelmen kívül hagyták nemcsak az arányosság, de a fokozatosság elvét is és az adott körülmények mérlegelése nélkül, automatikusan alkalmaztak bilincset.

Megállapítom, hogy a bilincs alkalmazása jogszerűtlen és aránytalan volt, a rendőrök e vonatkozásban is megsértették az intézkedés alá vont diákok emberi méltóságához, illetve személyes szabadsághoz fűződő alapjogát.

A tisztességes eljárás kérdése

1. A törvényes képviselők értesítése és jelenlétük gyermekeik kihallgatásakor

Az FRP a hozzá forduló egyik fiatal ügyében megállapította, hogy a törvényes képviselők értesítése megtörtént, sőt, szolgálati autóval biztosították a szülők megjelenését a gyanúsított kihallgatására.

Az iskola igazgatója szerint nem értesítették a szülőket arról, hogy gyermekeiket kihallgatják. Néhány gyermek az iskolából értesítette őket a történekről, ami után bementek a rendőrségre. Egy óra telt el úgy, hogy a gyermekek törvényes képviselő és védő nélkül voltak a rendőrségen. Az egyik kiskorút aznap háromszor hallgatták ki, először védő és szülő nélkül, erről a kihallgatásáról azonban nem készült jegyzőkönyv.

A rendelkezésemre bocsátott rendőri jelentés szerint a szülőket rendőr értesítette a gyermekeik előállításának foganatosítása közben, az előállítás tényéről és a tervezett nyomozati cselekményekről. A gyanúsítottak kihallgatásáról készült jegyzőkönyvek pedig tartalmazzák, hogy a törvényes képviselők jelen voltak a kihallgatásokon.

Az egymásnak ellentmondó bizonyítékok nem teszik lehetővé a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog sérelmének megállapítását. Csupán az iskola igazgatójának állítására, valamint az azt cáfoló megyei rendőrfőkapitány által adott állásfoglalásra hagyatkozhatom, ezért a törvényes képviselők értesítése és gyermekeik kihallgatásán való jelenléte kérdésében *alapvető jogot érintő visszáságot nem állapítottam meg.*

2. Védő részvétele a fiatakorúakkal szembeni büntetőeljárásban

Az iskola igazgatója arról is tájékoztatott, hogy a fiatalok kihallgatásain nem volt jelen védő. A megyei rendőrfőkapitány állítása szerint minden gyanúsított részére kirendeltek védőt, azonban ők – egyéb elfoglaltságaikra tekintettel – nem tudtak részt venni a kihallgatásokon.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be) 450. §-a értelmében a fiatakorúval szembeni büntetőeljárásban kötelező védő részvétele.

Az iratok alapján megállapítható, hogy a nyomozó hatóság valamennyi gyanúsított részére rendelt ki védőt, a védők értesítése is megtörtént a kihallgatásokat megelőzően.

A gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvek tartalmazzák azt is, hogy a fiatakorúakat tájékoztatták a kirendelt védők nevééről, illetve arról, hogy a védők egyéb elfoglaltságuk miatt nem tudnak megjelenni a kihallgatásokon.

A fentiek alapján megállapítom, hogy *a rendőrség eleget tett védő kirendelési és értesítési kötelezettségének, így e tárgykörben nem sérült a tisztességes eljáráshoz való jog.*

Az adott esetben is jól látható azonban, hogy a kirendelt védői rendszer jelen formájában nem tölti be a törvény által előírt feladatát. Ezért AJB 3107/2012. számon – hivatalból – átfogó vizsgálatot rendeltem el a kirendelt védői intézményrendszer működési dilemmáinak feltárása céljából.

A gyermeki jogok érvényesülése

Az Alaptörvény és nemzetközi egyezmények az állam kötelességévé teszi a gyermek fejlődési útjának megóvását. A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, amelyet Magyarországon az 1991. évi LXIV. törvény hirdetett ki, általános alapelveként fogalmazza meg 3. cikkében, hogy „*a hatóságoknak a gyermekeket érintő minden döntésükben a gyermekek mindenek felett álló érdekét kell elsősorban figyelembe venniük*”.

A gyermeki jogok, mint speciális alapjogok a jogrendszer egészét átfogják. A gyermek ember, akit minden olyan alkotmányos alapvető jog megillet, mint mindenki mást, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. (995/B/1990. sz. AB határozat) A gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséről való gondoskodás a legkülönbözőbb állami kötelezettségteljesítésekben nyilvánul meg. A testi, értelmi, erkölcsi fejlődés előfeltétele a gyermekek zavartalan érzelmi, pszichés fejlődésének biztosítása.

A fiatalokat az iskolából állították elő, megbilincselésükre is az oktatási intézményben került sor. A rendőrök az adott napon óráközi szünetben jelentek meg az iskolában, intézkedésük a tanóra megkezdése után is folytatódott. Az érintett diákokat az iskola tanulói és tanárai előtt bilincselték meg az iskola aulájában és kísérték ki az épületből. Az intézkedés következtében aznap nem tudtak részt venni az oktatásban.

Az előállítás kérdésénél már kifejtettem, hogy álláspontom szerint arra jogelenesen került sor. A tanulók összebeszélésének megakadályozására – jelentésem előállítást elemző részében részleteztem miatt – nem volt alkalmas az egy időben, egy helyszínről történt előállításuk. Ha az egy időben, egy helyszínről való előállításnak lett is volna megalapozott szakmai és jogi indoka, annak semmiképp, hogy ez a helyszín éppen az iskola, időpontja pedig tanítási idő legyen. Ezt semmilyen nyomozás-taktikai okok nem támaszthatják alá. A fiatalokat – véleményem szerint – előállíthatták volna otthonaikból is egy időben pl. a kora reggeli (iskolakezdest megelőző) időszakban.

Az iskolából történő előállításnak nem csupán az lett a következménye, hogy a gyermekek mulasztottak az iskolából. Az intézkedések egy kis település iskolájának szünetében történtek. Ezzel kapcsolatban az FRP is felhívta a figyelmet arra, hogy mivel a szóban forgó településen a lakosság lélekszámánál fogva egy ilyen esemény rövid idő alatt és viszonylag széles körben elterjed, az emberi méltóság fokozott sérelmével járt.

Álláspontom szerint azonban a rendőri fellépés nem csupán a kényszerintézkedéssel érintettek jogait sértette, hanem az iskola rendjét is megzavarta, továbbá – mint ahogy előzőekben már utaltam rá – alkalmas volt arra is, hogy az intézkedés szemtanúiban félelmet keltsen. Más lett volna a helyzet, ha egyes diákok az iskolában tanúsítottak volna olyan garázda magatartást, amelyet a tanárok nem tudtak volna megfékezni. Ilyen esetben a rendőrség fellépése, a randalírozók előállítása érthető lett volna, hiszen az a biztonságot, a tanuláshoz szükséges nyugalmat állította volna helyre. Az adott ügyben azonban az események szemtanúiként jelenlévő tanulók többsége nem érthette, hogy mi az oka a társaikat súlyosan megalázó rendőri intézkedésnek. Ez a kiszolgáltatottság érzését kelthette bennük, valamint olyan légkört alakíthatott ki, amely akadályozta az oktatási intézmények alapfeladatának, az ismeretek átadásának teljesítését. Ezek miatt sem felelt meg a rendőri intézkedés a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményének.

Megállapítom, hogy *a diákok iskolából történt előállítása sértette mind az intézkedéssel közvetlenül érintett, mind az intézkedést közvetve/szemtanúiként figyelemmel kísérő gyermekeket megillető gyermeki jogokat.*

A hátrányos megkülönböztetés kérdése

A sajtóban megjelent cikkek alapján az ügyel kapcsolatban felmerült a diszkrimináció kérdése is. A cikkek szerint a rendőrök az intézkedés során az előállítandó fiatalok nemzetiségére vonatkozó megalázó megjegyzéseket tettek. Az iskolaigazgató összetettebb jelenségről számolt be: a rendőrség és a helyi önkormányzat intézkedéssorozatáról (a népszámlálással kapcsolatos jegyzői feljelentés, a rendőrség azzal kapcsolatos nyomozása, a nagyszámú rendőri jelenlét a cigány telepen, a szociális problémák kriminalizálása, az iskolai előállítás és az intézkedés során tett megjegyzések), ami a sajkazai cigányság és a Dzsaj Bhím Közösség ellen irányult.

A megyei rendőrkapitány szerint a népszámlálással kapcsolatos és a személyi szabadság megsértése miatt indult büntetőeljárások között semmilyen összefüggés nem volt. Tagadta a község cigány lakossága ellen irányuló rendszeres aránytalan fellépést, a diszkriminációt, a zaklatás vádját, de állítását semmivel nem támasztotta alá.

Az FRP csupán a hozzáforduló egyik fiatal megbilincselése tárgyában vizsgálta a rendőri intézkedés részrehajlásmentességét. Az ellentmondó állítások, valamint további bizonyítékok hiányában nem állapította meg az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét.

Az intézkedő rendőrök megalázó kijelentései vonatkozásában el kell fogadnom az FRP álláspontját: az ellentmondó bizonyítékok alapján nem tisztázható, hogy történt-e „cigányozás”, hangoztak-e el sommás kijelentések a cigányságra, illetve a Dzsaj Bhím Közösségre vonatkozóan.

Vizsgálatom a konkrét rendőri intézkedésre (előállítás, bilincselés, kihallgatás) irányult, a korábbi rendőri intézkedéseket és az önkormányzat eljárását nem vizsgáltam, így a helyi hivatalos szervek eljárásainak esetleges diszkriminatív összegződését sem tudom megállapítani.

Az iskolaigazgató által elmondottak alapján ugyanakkor felmerül, hogy Sajókázán intézményes diszkrimináció valósul meg. Az intézményes diszkrimináció voltaképpen a társadalom egészében rejlő diszkriminatív attitűdöknek egy adott szervezetben való leképeződése. Azt jelenti, hogy egy adott szervezet kollektív módon nem nyújt megfelelő és professzionális szolgáltatást meghatározott nemzetiségű személyek számára. Az intézményes diszkrimináció gyakran nem egyetlen cselekedetben, tevékenységben ölt testet, hanem a szervezet tevékenységének, működésének egészét hatja át. A diszkrimináció az adott szervezet tagjainak kollektív magatartásmintái, előítéletei, tudatos és tudattalan attitűdjei következtében valósul meg. Ha az adott szervezet nem képes megfelelően felismerni és kezelni e jelenségeket, a diszkrimináció állandósulhat a működésében.

Az intézményes diszkrimináció nem feltétlenül tudatosan diszkriminatív eljárásból vagy gondolkodásmódból ered, hanem olyan intézményi működési módból, intézményi kultúrából, amely nem veszi figyelembe a társadalom gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkező tagjainak helyzetét, szempontjait. Az intézményi működés e sajátosságai elválaszthatatlanul összefonódnak a többségi társadalom előítéleteivel, a roma lakosságot sújtó hátrányok okozta helyi feszültségekkel.

Az intézményes diszkrimináció léte Sajókázán nem zárható ki, ugyanakkor a rendelkezésre álló adatok alapján nem is bizonyítható. Ezért az ügyben *az egyenlő bánásmód követelményének megsértését nem állapítottam meg.*

Intézkedéseim

Az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján

♦ *felkérem az országos rendőrfőkapitányt*, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a jövőben közoktatási intézményben rendőri intézkedésre csak kivételesen – például halaszthatatlan nyomozati cselekmény, vagy az intézkedésre okot adó cselekmény jellege (pl. iskolai verekedés) miatt – kerüljön sor;

♦ *kezdemenyezem a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei rendőrfőkapitánynál*, hogy ismertesse az alárendeltségében működő hivatásos állománnyal a jelentés tartalmát és hívja fel a figyelmüket arra, hogy a jövőben az arányosság követelményének, valamint a fokozatosság elvének figyelembevételével, alapjogsérelem nélkül járjanak el intézkedéseik – kiemelten előállítás és bilincs alkalmazása – során.

Az ügyben az egyenlő bánásmód sérelmét nem állapítottam meg. Az emberi tényező azonban kiemelt fontosságú, ha a társadalom kevésbé népszerű, sokak hallgatólagos egyetértésével bünbaknak tekintett tagjait (cigány lakosságot) érintő rendőri intézkedést kell fogatosítani. Ezért felkérem *a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei rendőrfőkapitányt*, hogy – az átfogó és konzekvens szemléletformálás érdekében – fontolja meg antidiszkriminációs és érzékenyítő képzések szervezését Sajókaza és Kazincbarcika – esetleg az egész megye – rendőrei részére.

Budapest, 2012. augusztus

Prof. Dr. Szabó Máté